

DE BIJBEL IN NEDERLAND

FLOOR BARNHOORN, SAKE STOPPELS EN
ANNE-MAREIKE SCHOL-WETTER (red.)

De Bijbel in Nederland

De plaats van de Bijbel
in kerk en samenleving

nbg • pkn

De Bijbel in Nederland. Reflecties rond het gebruik van de Bijbel in kerk en samenleving.
Floor Barnhoorn, Anne-Mareike Schol-Wetter en Sake Stoppels (red.)

1e druk 2018

ISBN 9789089121561

NUR 700

Ontwerp omslag en binnenwerk: Bart Rouwhorst (Studio Ron van Roon, Amsterdam)

Opmaak: Geertje van Dijk (Gewoon Geertje, Genemuiden)

Tekstredactie: Carola van der Kruk (Tekstbureau Taalzorg, Apeldoorn)

Productie: Tim Beijer Producties

© 2018 Nederlands Bijbelgenootschap, Haarlem

Alle rechten voorbehouden

Nederlands Bijbelgenootschap

Het Nederlands Bijbelgenootschap verbindt de bronteksten van de Bijbel met bijbelgebruikers van nu. We geven de Bijbel door aan volgende generaties, in andere talen en in nieuwe vormen. Het Nederlands Bijbelgenootschap brengt de Bijbel dichtbij dankzij de steun van leden en donateurs.

Protestantse Kerk

De Protestantse Kerk in Nederland is deel van de wereldwijde gemeenschap waarin mensen het goede nieuws van Gods liefde horen en delen. Een vindplaats van geloof, hoop en liefde.

protestantsekerk.nl

bijbelgenootschap.nl

Inhoudsopgave

Woord vooraf	7
INLEIDING	9
Het hoge Woord in de Lage Landen. Introductie <i>Sake Stoppels</i>	9
PERSPECTIEVEN OP DE BIJBEL	21
De Bijbel: verhaal en tegenverhaal <i>Anne-Mareike Schol-Wetter</i>	23
Omwille van de vrije Bijbel <i>Ad van Nieuwpoort</i>	35
De ziel van het geloof en de theologie. De Bijbel lezen als belofte van genade <i>Erik Borgman</i>	46
Het Oude Testament als bron van inspiratie <i>Klaas Spronk</i>	59
Contextuele bijbelinterpretatie bestaat niet, en dat is maar goed ook <i>Peter-Ben Smit</i>	72
DE BIJBEL BINNEN 'VERTROUWDE' KADERS	87
Stemmen met de voeten... Hoe wordt de Bijbel gelezen en wat doen mensen met wat ze lezen? <i>Bram van Putten</i>	89
Een slag apart. 40% van de orthodox-protestantse jongeren leest elke dag in de Bijbel <i>Herman van Wijngaarden en Eline van Vreeswijk</i>	101

De Bijbel in de vrijzinnigheid. Een tweegesprek <i>Bert Dicou en Joost Röselaers</i>	116
Preken zonder gezag. Rekenen op tekst in een tijd van bijbels analfabetisme <i>Ciska Stark</i>	130
De Bijbel in het protestants-christelijk onderwijs <i>Gerdien Bertram-Troost</i>	142
OUDE TEKSTEN, NIEUWE CONTEXTEN	157
De Bijbel in het leven van jonge Amsterdammers <i>Bas van der Graaf</i>	159
De Bijbel resoneert in levens. Bijbellezen met rand- en buitenkerkelijken in Amsterdam <i>Willemien van Berkum</i>	171
Samen lezen voor verandering. Hoe contextueel bijbellezen verbindt en mensen (opnieuw) enthousiast maakt over de Bijbel <i>Jacobine Gelderloos en Inge Landman</i>	181
DE BIJBEL ONVERWACHT	195
‘Wij zijn gemaakt om te maken’. Bijbelse motieven in onze hedendaagse (beeld-)cultuur <i>Frank Bosman</i>	197
Lezen moet je blijven leren <i>Désanne van Brederode</i>	211
Ontdekking van de ‘vergeten’ verhalen <i>Inez van Oord</i>	222
UITLEIDING	
Slotbeschouwingen <i>Anne-Mareike Schol-Wetter en Sake Stoppels</i>	233

Voorwoord

De Bijbel: Gods Woord, cultuurhistorisch erfgoed en een geloofsboek om het gesprek mee aan te gaan

Zijn Nederlanders verlegen met de Bijbel, of benieuwd naar de inhoud? Inspireert het boek hen? Helpt het bij de oriëntatie op levensvragen? Is het een cultuurhistorisch document? Biedt de Bijbel richtinggevende woorden, waarin God gehoord wordt en waarin een mens zich door God gekend kan weten? Is de Bijbel een moeilijk boek en zijn sommige passages bijna onbegrijpelijk voor een achteloze lezer die die passages voor het eerst leest? Roept de Bijbel ergernis op? Is de Bijbel een geloofsboek dat lezers helpt om het gesprek met God aan te gaan? Maakt de Bijbel deel uit van het dagelijks leven?

Het antwoord op al deze vragen luidt 'ja', afhankelijk van wie het antwoord geeft. Wie *De Bijbel in Nederland* leest, ontdekt dat in Nederland een breed palet aan visies op de Bijbel bestaat. In 2016 verkozen Nederlanders de Bijbel tot het belangrijkste boek. Tegelijkertijd toont onderzoek aan dat het bijbelgebruik in kwantitatieve zin in de afgelopen decennia fors is afgenomen.

In de bundel die voor u ligt verwoorden auteurs met een verrassende openheid hun persoonlijke betrokkenheid bij de Bijbel. Hun achtergronden zijn verschillend. De een startte met een allergie tegen alles wat met Bijbel en kerk te maken heeft, en raakte toch gefascineerd. De ander is hoogleraar Oude Testament en legt de Bijbel naast andere klassieke teksten die de eeuwen hebben doorstaan. Alle auteurs schetsen wegen om de relevantie van bijbelverhalen te tonen aan Nederlanders voor wie de toegangsweg tot de Bijbel maar moeilijk te vinden is.

Deze bundel daagt uit tot een eerlijk gesprek over bijbellezen en reikt nieuwe mogelijkheden voor bijbelgebruik aan. Het boek helpt zijn lezers om beter zicht te krijgen op de plaats en de rol van de Bijbel in de Nederlandse samenleving en om de rijkdom die erin schuilt steeds opnieuw te ontsluiten.

Karin van den Broeke

Bestuursvoorzitter van het Nederlands en Vlaams Bijbelgenootschap, voormalig preses van de generale synode van de Protestantse Kerk in Nederland en predikant te Noord-Beveland

Het hoge Woord in de Lage Landen

Introductie
SAKE STOPPELS

en boek dat mij leest...

‘Een eenvoudige vrouw liep altijd met een lijvige Bijbel, alsof ze er nooit van zou willen scheiden. Al gauw begonnen de dorpsgenoten haar te plagen: “Waarom altijd de Bijbel? Er zijn zoveel boeken die je kunt lezen.” Dit bracht de vrouw niet af van leven met haar Bijbel. Ze werd niet in de war gebracht of boos gemaakt door al dat geplaag. Op een dag knielde ze neer tussen de mensen die haar uitlachten. Ze hield de Bijbel hoog boven haar hoofd en zei met een lachend gezicht: “Ja, natuurlijk zijn er veel boeken die ik zou kunnen lezen. Maar er is slechts één boek dat mij leest!”¹

Aanleiding voor deze bundel

In het beleidsrapport *Kerk 2025* van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) gaat de aandacht onder meer uit naar de belangrijke

¹ Verhaal uit Oost-Afrika, opgenomen in Evert Jonker, *Aan het woord komen. Hoe gemeenteleden van 17 jaar en ouder in gesprek raken met de Bijbel*, Zoetermeer 1992, 4.

plek van de Bijbel in het leven van de kerk. De nota spreekt hier heldere taal: ‘De Bijbel (de Schrift) is het bronboek van de kerk. Deze getuigt van een rechtvaardige en liefhebbende God die zijn weg gaat met Israël en de volkeren. We raken nooit op de Bijbel uitgekeken, worden er steeds weer door verrast. Door de Geest worden de woorden van dit boek woorden van leven voor mensen van nu. Alleen door trouw te blijven aan de getuigen van de Bijbel (de apostelen en de profeten) blijft de kerk in het spoor van dit leven. Daarom is de Bijbel niet alleen bronboek maar ook toetssteen. Wat gedaan en gezegd wordt in de kerk, moet getoetst worden aan het getuigenis van de Bijbel.’²

De Bijbel voert de ranglijst van bestverkochte boeken ooit onbedreigd aan. Geen enkel boek komt zelfs maar in de buurt. De eeuwen door hebben talloze mensen ervaren dat de Bijbel een bron van leven is. ‘Dat hoge woord, geschreven wit op zwart, trouw van trouw, hoe heeft het ons bevrijd, beschaamd, vervoerd, getroost, dan weer getart,’ dicht Huub Oosterhuis.³ Echter in onze tijd kunnen in ons land velen hem dat niet meer nazeggen. Steeds minder mensen lezen de Bijbel, en wie nog wel in de Bijbel lezen, doen dat minder frequent en minder intensief, zo lijken we de huidige trend te kunnen samenvatten. De heldere taal uit het genoemde beleidsrapport botst met de manier waarop velen de Bijbel beleven. ‘Welke plaats heeft de Bijbel in toekomstig modern geloof?’ vraagt predikante Alke Liebich zich af. ‘Zal hij zijn plaats behouden, of zal op een dag het boek *De mooiste verhalen uit de Bijbel* op de kansel

2 Protestantse Kerk in Nederland, *Kerk 2025: Waar een Woord is, is een weg*, Utrecht 2016, 15. Zie <https://www.protestantsekerk.nl/download/CAwdEA-wUukNFXok=&type=pdf> (01-02-2018).

3 Lied ‘Wat vrolijk over U geschreven staat’, in: *Liedboek. Zingen en bidden in huis en kerk*, lied 324.